

Etik handler også om korte eller lange ærmer

På Metropol skriver bioanalytikerstuderende under på, at de vil gå med korte ærmer i klinikken. Når de kommer ud i klinisk uddannelse på hospitalerne, oplever de, at reglerne bøjes

”Etiske regler udfordrer den sunde fornuft” var overskriften på forsiden af Kristeligt Dagblad den 4. april i år. I artiklen udtaler tidligere professor i etik, dr.phil. Verner C. Petersen, at der er en tendens til, at etiske retninger og regelsæt er blevet en del af næsten alle brancher, professioner og virksomheders brand.

”De mange etiske retningslinjer udvander ikke bare begrebet, men fratager også den enkelte ansvar ... man kan ikke regelsætte sig ud af alle tænkelige dilemmaer. Man bliver altså nødt til at tænke sig om og bruge sin sunde fornuft.”

Formanden for Etisk Råd Jacob Birkler skriver i bogen ”Etik i sundhedsvæsenet”, at ”før var etik det ankerpunkt, hvorfra ens handlinger havde deres udgangspunkt. I dag står selv udgangspunktet til diskussion med værdirelativisme til følge. Hvor etikken før afspejlede den enkeltes tavst oplærte karakteregenskaber, er etik nu blevet noget, vi i stort omfang anklager andre for at mangle.”

Med den aktuelle sag omkring to muslimske bioanalytikere, der står til fyring fra et hospital i Region Hovedstaden pga. deres modstand mod at gå med uniform med korte ærmer, bliver ovenstående budskaber pludselig nærværende for vores profession.

I Jacob Birklers terminologi kan man vælge at tolke det, som er det selve udgangspunktet for professionsudøvelsen, der sættes til diskussion. De pågældende bioanalytikeres værdisæt går imod den generelle etiske kodeks i bioanalytikernes fagetik, hvor hensynet til patientens bedste sættes over alt andet. De pågældende bioanalytikeres værdisæt byder dem derimod at sætte deres religion over patienten, hvilket for andre professionsudøvere kan være vanskeligt at forstå. De muslimske bioanalytikere underkender de generelle etiske retningslinjer for professionsudøvelsen, dvs. at etikken er blevet noget, vi nu anklager de pågældende bioanalytikere for at mangle.

Men måske er denne udlægning en smule ensidig? Måske har problematikken krav på at blive behandlet som andet end et religionsspørgsmål?

Forfejlet fokus på religionen

Er ”kittelsagen” en etisk diskussion? Egentlig ikke. Region Hovedstaden har et uniformsreglement, der skal følges af alle medarbejdere i regionen, fuldstændig som forbuddet mod rygning på hospitalernes matrikler også gælder for alle ansatte. I den forbindelse er det ligegyldigt, hvilken religiøs overbevisning man har, hvilket parti man stemmer på, hvilken hårfarve osv.

Det etiske bliver først en realitet, fordi sagen i medierne italesættes som en religiøs problemstilling. Diverse ansatte i sundhedsvæsenet, Danske Bioanalytikere, imamer og andre lægfolk har hver især tilkendegivet deres holdning til problematikken og adresseret problemstillingen i mange forskellige retninger. Men fakta er, at det er Sundhedsstyrelsens anbefalinger, der skal overholdes, præcis som hastighedsbegrænsningerne på de danske veje også gælder for alle borgere i landet, uanset hvilke argumenter man måtte have for at køre for stærkt på visse strækninger.

Den etiske dimension i sagen er måske i langt højere grad, at diverse interessenter udelukkende vælger at fokusere på religionen i stedet for at forholde sig til det faktum, at uniformsreglementet bliver overordentligt ”frit” fortolket på regionens hospitaler.

Multikultur er ingen hindring

Kan man arbejde med en fælles forståelse af etik i en multikulturel kontekst? Ja, det kan man. På bioanalytikeruddannelserne landet over arbejder man med etik for at forberede de studerende på at møde de etiske spørgsmål, der vil melde sig under arbejdet på et hospital i samspillet med patienter, donorer, pårørende eller andre personalegrupper og i omgangen med prøvemateriale. Det danske sundhedsvæsen og hermed også bioanalytikerprofessionen tilkender sig overordnet common sense-etikken. Derfor er det vigtigt at øve sig i arbejdet og fortolkningen af denne i dagligdagen (common sense-etikken er fortolket udførligt i Bioanalytikernes fagetiske univers, www.dbio.dk/fag-og-viden/fagetik/Bioanalytikerens-fagetisk-univers/).

Uddannelseskonsulent //
Bettina Friis Olsen
 Region Hovedstaden
 Center for HR
 Sektion 3.1 Grunduddannelse
 c/o Gentofte Hospital
 Medlem af Danske Bioanalytikeres Fagetisk Nævn

”

Det ene sted må den studerende gerne bære eget tørklæde på afdelingen, fordi "sådan har man valgt det" på denne afdeling. På nummer to afdeling bliver den studerende mødt med krav om at bruge hospitalets hovedbeklædning.

Lektor og professor i etik, Verner C. Petersen, har udtalt, at "etik er en form for social grammatik. Den skal lagre sig i os i barndommen og falde os lige så naturlig som vores modersmål i voksenlivet."

I forbindelse med udøvelsen af fagetikken kan man betragte bioanalytikeruddannelsen for "barndommen", hvor den sociale grammatik skal indlæres. De nyuddannede skal naturligt kunne forholde sig til og tage del i etiske diskussioner og problemstillinger, når de skal optages i professionsfællesskabet. Men dette fordrer, at de laboratoriemedicinske afdelinger er åbne, parate og interesserede i at sætte de etiske spørgsmål på dagsordenen. Dette kan synes vigtigere end nogensinde før, idet tidernes foranderlighed konstant afslører nye problemstillinger, vi må forholde os til.

Bioanalytikere kan bedst lide at arbejdet med problemstillinger, hvor der er en sand og en falsk, en rigtig eller forkert løsning. Sådan ynder både mange bioanalytikere og vores sundhedsprofessionelle samarbejdspartnere at karakterisere os og vores profession. Det er der ikke noget forkert i, det skal vi værne om og være stolte over. Det er vores styrke og særkende. En sygeplejestuderende, der gik på det tværprofessionelle modul 5 og var i gruppe med en bioanalytiker, udtalte på et tidspunkt: "Fedt med en bioanalytikerstuderende i gruppen, så er der struktur og styr på ting og aftaler." Men denne kompetence udfordrer os i arbejdet med de etiske dilemmaer. Derfor er det en stor hjælp at kende nogle redskaber, der kan støtte arbejdet med etikken. Til start kan man relatere problematikken til den normative etik, den deskriptive etik og metaetikken. Det vil jeg gøre i de følgende afsnit i relation til "kittelsagen".

Den normative etik

Den normative etik udmøntes ofte i retningslinjer for den gode handling, den gode moral, ved at referere til et værdisæt, der kendetegner fx bioanalytikerprofessionen. Bioanalytikerens fagetiske univers beskriver på baggrund af de fem værdier,

der særligt kendetegner bioanalytikerprofessionen, faglighed, ansvarlighed, kvalitetsbevidsthed, professionalisme og fællesskabsfølelse, hvordan værdierne omsættes i en fælles forståelse for fagets etiske fundament.

Der er ingen tvivl om, at ethvert tiltag til at nedsætte hospitalsinfektioner på de danske hospitaler vil være til patientens bedste, og retningslinjerne i fagetikken understøtter selvfølgelig dette.

Den deskriptive (beskrivende) etik

Den deskriptive etik beskriver vores værdier, de moralske regler eller den moralske praksis i en given sammenhæng. Jacob Birkler karakteriserer den deskriptive etik som "hvordan etikken har ændret sig over tid, eller hvordan man handler forskelligt betinget af kultur og geografi", – som eksempel på deskriptiv etik vil vi i relation til sundhedsvæsenet kunne undersøge de normer og værdier, der kommer til udtryk i mødet mellem sundhedsarbejder og patient".

Den beskrivende etik fokuserer med andre ord på den faktuelle praksis. Relateret til "kittelsagen" kan man med rette sætte spørgsmålstegn ved, om den egentlige etiske problemstilling i virkeligheden er afdelingsledelsernes forskellige holdning til uniformsregulativet, dvs. hvilken kultur der er på afdelingerne i relation til korrekt uniformering.

Reglerne bøjes

På bioanalytikeruddannelsen i København holder den kliniske koordinator et oplæg for alle nye bioanalytikerstuderende, hvor det gøres fuldstændigt klart, at man som studerende i Region Hovedstaden skal bære kitler med korte ærmer, når man kommer i praktik på hospitalerne. Derefter skriver hver enkelt studerende under på et dokument, hvori der står, at de er indforstået med dette.

Men virkeligheden, de studerende møder på afdelingerne, er en anden. Derfor kan det ikke undre nogen, hvis de kommende færdiguddannede bioanalytikere har en forventning om, at

”

Dialog og refleksion i personalegruppen er vigtigt. Ikke nødvendigvis for at opnå konsensus, men i respekten for forskelligheden i gruppen.

Er den egentlige etiske problemstilling i virkeligheden afdelingsledelsernes forskellige holdning til uniformsregulativet?

uniformsreglementet kan bøjes i større eller mindre grad. Et helt friskt eksempel på dette er en studerende, der netop har været i modul 1-klinik på to forskellige laboratoriemedicinske afdelinger på samme hospital i Region Hovedstaden. Det ene sted må den studerende gerne bære eget tørklæde på afdelingen, fordi "sådan har man valgt det" på denne afdeling. På nummer to afdeling bliver den studerende mødt med krav om at bruge hospitalets hovedbeklædning.

Bioanalytikerunderviserne er fuldt ud klar over problemstillingen, og flere vælger at sige, at de studerende refererer til bioanalytikerunderviseren, hvorfor det er dennes krav til uniformering, der håndhæves. De ansatte på afdelingen refererer til afdelingsledelsen. De studerende beretter kontinuerligt om oplevelser som denne, når de kommer tilbage på skolen, og desværre flourer der talrige historier de studerende imellem om, at det, de siger på skolen, ikke er i overensstemmelse med virkeligheden på afdelingerne. Det skal dertil siges, at skolen er fuldt ud klar over, at der altid vil være arbejdsopgaver, der kræver alternativ uniformering, hvor specielle regler vil være gældende.

Metaetik

Metaetikken beskæftiger sig med konsekvenserne af måden, vi handler etisk på.

"I sundhedsvæsenet vil det metaetisk være relevant at analysere de begreber, som har betydning i relation til etik, hvilket kunne være begreber såsom autonomi, respekt, solidaritet, integritet og ansvarlighed."

Med andre ord undersøge, hvad vi mener, når vi hævder, at fx ansvarlighed og professionalisme er særlige kendetegn ved bioanalytikerens etiske handling (ref. Bioanalytikernes fagetiske univers).

Ansvarlighed er en af de værdier, som specielt kendetegner bioanalytikerprofessionen. I "kittelsagen" kan man vælge at analysere begrebet ud fra helt forskellige synsvinkler. Er det ansvarligt, at en bioanalytiker sætter sin egen religiøse overbevisning over patientens bedste? Er ledelserne på afdelingerne deres ansvar bevidst? Håndhæver de konsekvent uniformsreglementet i dagligdagen? Er de enkelte bioanalytikere deres ansvar bevidst, forstået på en sådan måde at de altid sørger for at fremstå som et godt eksempel for de studerende i relation til korrekt uniformering?

I Bioanalytikernes fagetiske univers står: "At handle ansvarligt som bioanalytiker betyder på den ene side at handle inden for de veldefinerede rammer og de formelle ansvarsområder og dermed efterleve reglerne for, hvem der har ansvar for hvad. Det betyder, at bioanalytikere gerne vil overholde forskrifter, vejledninger og instrukser.

At handle ansvarligt som bioanalytiker betyder på den anden side også, at man med afsæt i ens faglighed er i stand til at vurdere, hvis den enkelte patient kan have større gavn af, at man som bioanalytiker træder uden for de formelle rammer

og giver patienten, hvad vedkommende har brug for i den unikke situation. Her er respekten for patientens autonomi og værdighed (integritet) tungtvejende. Som bioanalytiker kan man opleve at komme i et dilemma omkring, hvad der er en ansvarlig handling i de enkelte situationer. Fx skal man være ansvarlig over for patienten, over for sin kollega og fællesskabet, over for sin profession og i samarbejdet i sundhedsvæsenet. Samtidig er bioanalytikeren forpligtet til at sige fra over for undersøgelser eller metoder, hun ikke kan stå inde for – fagligt eller etisk."

Har de to bioanalytikere i virkeligheden handlet i overensstemmelse med de fagetiske retningslinjer og sagt fra, da de ikke længere etisk kunne stå inde for deres præmis for handling, men i stedet valgt at tage konsekvensen af dette? Et andet perspektiv kunne være, at det så vidt vides ikke på noget tidspunkt har været beskrevet, om uniformsreglementet i sin nuværende form var det samme, som da bioanalytikerne blev ansat på deres arbejdsplads.

At forholde sig til en given problematik ud fra de tre forskellige etiske perspektiver kan, som "kittelsagen" illustrerer, ikke give svar på, hvad der er den moralsk gode måde at handle på. Den kan derimod sætte nogle refleksioner i gang og være med til at åbenbare, at dialog og refleksion i personalegruppen er vigtigt. Ikke nødvendigvis for at opnå konsensus, men i respekt for forskelligheden i personalegruppen.

Vi er forskellige og handler ud fra vores

Vi handler forskelligt ud fra vores egen etiske overbevisning og på basis af de værdier og normer, der er opbygget gennem vores private og professionelle faglige erfaringer. Derfor vil vi til stadighed møde kollegaer, der handler anderledes, end vi selv ville have gjort i en given situation.

Også i Fagetisk Nævn har vi diskuteret "kittelsagen" fra Region Hovedstaden og havde i den forbindelse flere forskellige holdninger til sagen.

Ud over at beskrive en problemstilling i et normativt, deskriptivt og metaetisk perspektiv er det hjælpsomt at kende til forskellige etiske teorier, der kan være med til at forklare, netop hvorfor vi handler, som vi gør. På denne måde understøttes dialogen om de etiske dilemmaer. Disse teorier vil blive beskrevet og relateret til en aktuel case i et kommende nummer af fagbladet. ▣

REFERENCER

- 1 Birkler, Jacob: "Etik i sundhedsvæsenet". Munksgaard Danmark, 1. udgave, 5. oplag 2011.
- 2 Bioanalytikernes fagetiske univers: http://www.dbio.dk/fag-og-viden/fagetik/Bioanalytikernes-fagetiske-univers/Documents/1_bioanalytikernes_fagetiske_univers_-_pdf-pjece.pdf